

โครงการศึกษาและพัฒนาไม้รักใหญ่ ภายใต้แผนงานการต่อยอดเพื่อสนับสนุน การปลูกไม้สวนป่าและการใช้ประโยชน์ไม้

ทศพร วัชรางกูร

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาและพัฒนาไม้รักใหญ่ เป็นโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยการต่อยอดเพื่อสนับสนุนการปลูกไม้สวนป่าและการใช้ประโยชน์ไม้ ดำเนินการระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ.2552 ถึงปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 เป็นเวลา 4 ปี ประกอบด้วย การศึกษาซีพลีทซ์ เทคโนโลยีเมล็ดรักใหญ่ การปรับปรุงพันธุ์ การขยายพันธุ์ แบบไม่อาศัยเพศ การศึกษาระยะปลูกและการอนุรักษ์ถิ่นกำเนิดตามธรรมชาติของไม้รักใหญ่ การศึกษาซีพลีทซ์ วิทยาของไม้รักใหญ่ ดำเนินการที่สถานีวนวัฒนวิจัยกำแพงเพชร อ.เมืองจ.กำแพงเพชร และสถานีวนวัฒนวิจัยแม่หวด อ.งาว จ.ลำปาง ศึกษาการออกดอกและผลและอัตราการงอกตามธรรมชาติของผลรักใหญ่เทคโนโลยีเมล็ดไม้รักใหญ่ ดำเนินการที่สถานีวนวัฒนวิจัยกำแพงเพชรและห้องปฏิบัติการของงานวิจัยและจัดการเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า ทำการศึกษาซีพลีทซ์วิทยาของเมล็ดไม้รักใหญ่ คุณภาพของเมล็ด การเตรียมเมล็ด โดยการศึกษาวัสดุที่เหมาะสมในการเพาะเมล็ด สังเกตพัฒนาการของดอกและผลเก็บเมล็ดเพื่อนำมาทดสอบการงอก ศึกษาสัณฐานวิทยาของเมล็ด ความชื้นของเมล็ด การฝั้เมล็ดตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการงอกของเมล็ด ภายหลังการฝั้เมล็ด นอกจากนี้ยังได้นำเมล็ดไม้แก่นมจากแหล่งเมล็ดในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาทำการทดสอบการงอกของเมล็ดและเพาะชำกล้าไม้เพื่อนำไปปลูกทดสอบในประเทศไทยด้วย ศึกษาการปรับปรุงพันธุ์ไม้รักใหญ่ โดยการทดสอบแหล่งเมล็ดไม้รักใหญ่ที่ได้ทำการคัดเลือกแม่ไม้และเก็บเมล็ดจำนวน 6 แหล่งเมล็ด และนำมาเพาะชำกล้า จากนั้นนำไปปลูกทดสอบที่สถานีวนวัฒนวิจัยสุราษฎร์ธานี อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี และสถานีวนวัฒนวิจัยกำแพงเพชร อ.เมือง จ.กำแพงเพชร นอกจากนี้ยังได้นำกล้าไม้แก่นมที่ได้จากการเพาะเมล็ดไปทำการปลูกทดสอบ ในแปลงทดลองทั้งสองแห่งดังกล่าวด้วย ผลการทดสอบแหล่งเมล็ดไม้รักใหญ่เมื่ออายุ 8 เดือน พบว่า กล้าไม้รักใหญ่ที่ได้จากแหล่งเมล็ดที่ต่างกัน มีการเจริญเติบโตทางด้านความโตและความสูงแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างระหว่างแม่ไม้ในแหล่งเมล็ดเดียวกันยังไม่ชัดเจนการศึกษาการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ ดำเนินการที่สถานีวนวัฒนวิจัยแม่หวด อ.งาว จ.ลำปาง ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2555 โดยศึกษาการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ 6 วิธี คือ การปักชำกิ่งการตอนกิ่ง การตอนกิ่งแบบเสียบยอด การทาบกิ่งและการติดตาทิ้งรักใหญ่กับต้นมะม่วงและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ผลการศึกษาวิธีการปักชำพบว่า ยอดจากกล้าไม้ที่ได้จากการเพาะเมล็ดส่วนปลายยอดสุดและข้อถัดไปสามารถปักชำได้ 30% และ 10% ตามลำดับ ส่วนวิธีการปักชำที่ใช้อยอดจากท่อนพันธุ์ที่บ่มได้นั้น ผลปรากฏว่าไม่ออกราก วิธีการตอนกิ่ง พบว่าการควั่นกิ่งแล้วทิ้งไว้ 2 วัน แล้วจึงหุ้มกิ่งด้วยวัสดุโพลีเอทิลีนกับปุ๋ยสูตร 16-16-16 เปรียบเทียบกับวิธีหุ้มกิ่งด้วยขุยมะพร้าวและโพลีเอทิลีน มีเปอร์เซ็นต์การติดราก 100% และ 30.8% ตามลำดับ และถ้าใช้วัสดุหุ้มขุยมะพร้าวอย่างเดียวไม่ทำให้เกิดราก ส่วนวิธีการตอนแบบการเสียบลิ้ม และวิธีการต่อกิ่งแบบเสียบยอดบนต้นต่อมะม่วงป่าและไม้รักใหญ่ผลปรากฏว่าไม่ออกราก วิธีการทาบกิ่งโดยใช้ต้นต่อเป็นกล้าไม้รักใหญ่ 6% ของกิ่งที่ทำการทาบกิ่ง ส่วนวิธีการติดตา พบว่าการติดตาบนต้นต่อกล้ารักใหญ่มีเปอร์เซ็นต์ติดตาได้ 25% ส่วนการใช้ต้นต่อมะม่วงป่าไม่สามารถติดตาได้ ผลการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ปรากฏว่าการชักนำให้เกิดรากยังไม่ประสบผลสำเร็จทำได้แค่ชักนำให้เกิดยอดที่แข็งแรงและสร้างใบเท่านั้นการทดสอบระยะปลูกของไม้รักใหญ่ดำเนินการเมื่อปี

พ.ศ. 2553 ที่สถานีวนวัฒนวิจัยเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย วางแปลงทดลองเพื่อทดสอบระยะปลูกที่เหมาะสมของสวนป่า 5 ระยะปลูกคือ 2x2 ม., 2x4 ม., 2x8 ม., 4x4 ม., และ 4x8 ม. ผลการทดลอง 2 ปีแรก ภายหลังจากการย้ายปลูก สรุปได้ว่า ระยะปลูกยังไม่มีผลต่อการรอดตายและเจริญเติบโตของไม้รักใหญ่ ทั้งทางด้านเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นและความสูงการอนุรักษ์พันธุ์ในถิ่นกำเนิดของไม้รักใหญ่ ดำเนินการที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จางฝั่งขวา อ.จาว จ.ลำปาง ได้ทำการอนุรักษ์พื้นที่ป่าเต็งรังธรรมชาติที่เป็นแหล่งพันธุกรรมของไม้รักใหญ่ เนื้อที่ 600 ไร่ จัดทำแนวเขตแปลงอนุรักษ์ สำรวจจำนวนและขนาดของไม้รักใหญ่ในแปลง ผลการศึกษาเบื้องต้น ปรากฏว่าในพื้นที่แปลงอนุรักษ์ฯ มีไม้รักใหญ่ จำนวน 952 ต้น ส่วนใหญ่เป็นไม้ขนาดเล็กมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น (DBH) น้อยกว่า 30 ซม.

คำหลัก : ไม้รักใหญ่ ไม้แกนมอ ซีพลักษณะวิทยา แหล่งเมล็ด แม่ไม้การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ
ระยะปลูก แปลงอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด